

INNHOOLD

Prestens ord av Kristine Høiland	1
Soldans av Gert Amundin.....	3
Prekenen i ørkenen og dåpen i Jordan av M. Bruhn	4
Hva skal vi med religion? Del 2 av Wolfgang Gädeke.....	11
Spørsmålene overvelder meg av John Baum	18
Minneord – Berit Holm.....	26
Minneord – Aino Wissneth.....	32
Minneord – Paul Jan Brudal	38
Gravferder	44
Nordic Seminary	45
Jordens salt av Gert Amundin.....	47
Menigheter	48

Prestens ord av Kristine Høiland

Vend om!

Johannes forkynte en omvendelsesdåp, står det i Bibelen. Han sa til alle dem som hørte på ham og ble døpt: «Vend om!». De var dypt forbundet med den jødiske åndelige impuls, men ble dratt hen imot Johannes og hans ord. Men hva skulle de vende seg fra, og hva skulle de vende seg til? Det var vanskelig å forstå, dette som Johannes oppfordret dem til å gjøre. Også til oss kan dette spørsmålet stilles. Hva skal vi vende oss fra og til?

Igjen, slik som i prestens ord i Tidsskrift 4/2025, kan vi gå til Thomas Manns firebindsverk om Josef og hans brødre for å finne bilder som kan gi svar. Fortellingen om Josef som blir kastet i brønnen er et urbilde. Det rommer så mange aspekter av våre livserfaringer. I Tidsskrift 4/2025 var temaet å bli sviktet, og gjennom selvransakelse og tilgivelse å finne den fruktbare veien videre. Å bli åndelig født på ny, kan vi kanskje si. Nå er det et annet aspekt ved brønnens urbilde vi kan se på.

Når Josef blir tatt opp av brønnen av de ismaelittiske nomader, stiger han fram for lederen av gruppen og spør: «Hvor fører dere meg hen?» Dette ble ikke tatt nådig opp. At de skulle føre ham noen steder var uhørt. Nei, han skulle bli med dem som deres slave og fange. Han var lavest på rangstigen i denne situasjonen. Å si at de skulle føre ham snudde dette på hodet. De var da ikke kommet for å føre ham, som om han var en konge eller selveste Farao. De tok

ham med dit de selv skulle, og da måtte han bare følge etter. Josef hørte på deres skjenneri, men følte likevel at han ble ført til noe han ikke visste hva var, men som var riktig og viktig for ham.

Vi vet hvor han skulle. Til Egypt, og til slutt for å bli Faraos nærmeste forvalter og fortrolige. Det er som han ble ført fram til oppgaver og roller som lå langt bortenfor hans oppveksts muligheter. Han måtte bryte opp, fra fortiden, far, brødre og livet i flokken, og erfare det som kom ham individuelt i møte fra framtiden. Han kunne i hvert eneste veivalg, helt fra han ble tatt opp av brønnen, sagt: nei, jeg vil ikke. Men han sto der, i veivalgene, og så tilbake på det som nå viste seg å være fortid. Så vendte han om og tok på seg det som ble budt ham.

Bibelen beskriver mange helbredelser. Emil Bock setter disse inn i en moderne sammenheng når han antyder at noen av helbredelsene tilhører det i vår fortid som vi ikke klarer vende oss fra. Vi blir hengende fast i fortiden, blir svake, syke, indre lammet og åndelig «døde». Vi klarer ikke vende om når nødvendigheten tilsier det. Og nødvendigheten, ja, den kjenner vi dypt i vårt indre som en stemme som forteller at det er tid for noe annet. Det er tid for å vende seg fra det som ikke lenger gir livsmening, og vende seg til den Kristus-kilde i oss der livskrefter og livsmot finnes. For Josef betød dette stadig nye oppgaver, på et høyere og høyere nivå. For mange av oss nå er det kanskje i like stor grad aktuelt å bearbeide holdninger, meninger, tanker og følelser som prøver å holde oss fast og hindrer oss i å vende om og gå framtiden aktivt i møte.

Soldans av Gert Amundin

Alvene i svevende demringsdans
glir over tjernets mørke speil,
hvor en glitrende silkekrans
veves til morgenseil.

Vaktsomme øyne følger seilassen
i morgengryets milde lys.
Alle snuter i villmarksstasen
værer våkent med fortryllet gys.

Tåken sender morgendugg
som næring til det grønne.
Grener heves med duggvåt lugg,
de glitrer i soldanser skjønne.

*Fra «Skisser fra et liv» 2025.
Trykket med velvillig tillatelse*

Prekenen i ørkenen og dåpen i Jordan av M. Bruhn

«Vend om; for himlenes rike er kommet nær!» (Matt.3,2). Mer får vi ikke vite om innholdet av døperen Johannes' preken i ørkenen. Selv i vårt Kristensamfunn, hvor vi med rette verdsetter kortfattede og konsise prekener, i det minste i Menneskevielsens handling, ville man vel likevel synes at en slik preken var noe knapp. Hva vi i tillegg har fått overlevert fra Johannes, er at han ønsker å berede veien for Kristus, og at han sender heftige beskyldninger mot alle dem som strømmer til for å bli døpt, men som ser ut til ikke å ville endre seg det minste!

Religiøse prekener har alltid vært en form for voksenopp-læring. Om de kan gi impulser til læreprosesser og forand-inger, eller snarere bekrefte og stabilisere etablerte hold-ninger og innstillinger, er et stridspunkt innen akademisk prekenlære, både evangelisk og katolsk. Men også andre religioner benytter prekenens form. Mange forkynnere blir anklaget for ikke å bevirke noe som helst, atter andre for å virke opphissende og radikaliserende. Det kommer nok mye an på individualitetene. Men hvordan forholdt det seg med døperen Johannes' tale i ørkenen?

For Johannes er ikke prekeninnholdet et mål i seg selv, men en forberedelse til den nye formen for dåp. Likevel er det å skifte sinn det helt sentrale: En sjokkopplevelse, fullstendig neddykking i vannet skal bevirke omvendelsen, retnings- endringen i tenkningen. Veien til å oppnå dette var en kunstig nær-døden-opplevelse. Det er vel kjent at slike

opplevelser, når de opptrer i dag, kan endre et menneskes livsretning fullstendig. For kristendommen er det viktigste at også Jesus fra Nasaret ble døpt av Johannes i Jordan. Og her er det bare den ytre hendelsen som er lik. Når vi vil betrakte dette øyeblikket og målet for denne dåpen nøyere, står vi i en prosess som strekker seg uendelig langt tilbake: Vi kan gjøre oss betraktninger over de trinnvise forberedelsene til denne hendelsen; menneskelige forberedende trinn, for eksempel, altså hele Det gamle testamentet eller Jesu ulike slektsrekker i Matteus- og Lukas-evangeliet. Her kunne vi spørre: Var alt dette nødvendig, av godt og ondt, vakkert og heslig, for at mennesket Jesus skulle bli født? Eller vi kunne se på de forutgående religiøse stadiene: Hva har Kristus med den førkristelige menneskeheten å gjøre? I hvilke former, under hvilke navn ble han forventet å komme? Eller, enda et trinn høyere, vi kunne betrakte de kosmiske forutgående trinn: Hva ligger egentlig mellom «I begynnelsen var Ordet» og «Ordet ble kjød»? Er også den samlede historie til universet og menneskeheten en vei? Har Kristus fulgt oss mennesker på veien til mennesketilblivelse? Kanskje til og med grepet hjelpende inn? Det første spørsmålet ville være et bibelsk, det andre et religionshistorisk og det tredje ville vel bare kunne belyses tilfredsstillende ved hjelp av antroposofien. Her lar vi bare spørsmålene stå åpne, og denne åpenheten vekker gjerne videre spørsmål.

For lenge siden fikk jeg som far til en gymnasiast som hadde arbeidet med en oppgave innenfor nevrologifeltet anledning til å følge henne på hennes vei frem mot eksamen. Aldri før hadde jeg vært klar over de utrolig kompliserte og uavbrutte biokjemiske og elektriske prosessene som gjør

nervcellene våre i stand til å videreforme informasjon. Det er jo bare et eksempel, men jeg husker fremdeles min forbløffelse: For noen underverk vi er! For en visdom som har dannet oss! Det må jo ha en forhistorie med kritiske stadier, modifikasjoner i skapelsesprosessen osv.

Som kristne er det likevel et annet aspekt som interesserer oss mer: Skal da disse underverkene, våre legemer, til slutt bare råtne i jorden eller bli brent? Hva skal da alt være godt for? Fins det ikke noen redning for livets underverk?

Og da vender vi oss om, ser i den andre retningen, betrakter hensikten med hendelsene som begynner med Jordandåpen, tenker på Kristi liv frem til påske, himmelfart og pinse og videre fremover i en fjern fremtid og sier: Ja, redningen fins! Eller den vil komme til å finnes, men riktig så langt er vi ennå ikke kommet! Men denne redningen begynner i det øyeblikk da for første og eneste gang i vår verdens historie en gud tar bolig i et slikt underverk. Dette begynner med at Jesus fra Nasaret blir døpt av Johannes.

Poetisk uttrykt i et dikt av Christian Morgenstern høres det slik ut:

Fass es, was sich dir enthüllt!	<i>Fatt det, det som åpenbares!</i>
Ahne dich hinan zur Sonne!	<i>An deg helt til solen opp!</i>
Ahne, welche Schöpferwonne	<i>An den skaperfryd som</i>
jedes Wesen dort erfüllt!	<i>fyller hvert et vesen der!</i>

Klimm empor dann dieser Geister	<i>Stig så opp med disse ånder</i>
Stufen bis zur höchsten Schar!	<i>trinn for trinn til de høyeste skarer!</i>
Und dann endlich nimm Ihn wahr:	<i>Og så endelig bli vår:</i>
Aller dieser Geister Meister!	<i>alle disse ånders mester!</i>

Und dann komm mit ihm herab! *Og følg ham så på veien ned!*
Unter Menschen und Dämonen *Ned blant mennesker og demoner*
komm mit Ihm, den Leib bewohnen, *kom han og inntok kroppen*
den ein Mensch Ihm fromm ergab. *som et menneske fromt ham gav.*

Fasst ein Herz des Opfers Größe? *Kan et hjerte fatte dette*
Misst ein Geist dies Opfer ganz?- *offer, hvor stort det er?*
Wie ein Gott des Himmels Glanz *Når en gud all himlens glans*
tauscht um Menschennot und -blöße! *bytter mot vår nød og armod!*

Nå er vi jo i Kristensamfunnet ganske vant til ikke å benytte «Jesus Kristus» som for- og etternavn som «Peter Møller», men skjelve mellom det guddommelige Kristusvesenet og mennesket som fromt stilte sitt legeme til disposisjon. Og vi ser Jordandåpen som øyeblikket da Kristus kunne forbinde seg helt med Jesus av Nasarets menneskelige legeme. Johannes døperen var «bare» hjelperen til at dette kunne skje, og er dermed «den største blant mennesker, men den minste i himlenes rike» (Matt.11,11).

Men vi kan godt tenke over at vi står temmelig alene i kristenheten med denne synsmåten, og at den kan bekymre andre kristne: Om man overdriver den, kan den føre til doketisme, en gammel gnostisk lære som hevdet at Kristus bare hadde levd i et skinnlegeme på jorden. Det ville være en fornektelse av hans mennesketilblivelse. Det vil vi ikke!

Men vi har naturligvis også en bekymring, nemlig at andre kristne ikke tar Kristus som virkelig tilstedeværende, åndelig vesen alvorlig nok. Og synet på dåpen som begynnelsen på Kristi inkarnasjon er jo heller ikke nytt, det kan man finne allerede hos de tidligste kirkefedrene, bl.a. hos Origenes, hvis synsmåter senere ble sett på som kjetterske. Av angst for de gnostiske synsmåtene som ikke tok mennesketilbliv-

elsen alvorlig, ble alt det motarbeidet som bare så ut som en menneskelig utviklingsvei for Jesus fra Nasaret. Maria hadde født en gud, ikke et menneske, slik ble dogmet slått fast. Tiden da dogmene oppsto, var en tid da menneskene ikke kunne tenke prosesser, fremfor alt ingen motsigende prosesser. Med et begrep lånt fra antroposofien kaller vi denne tiden for forstandssjelens tid. Denne sjeleholdningen kan bare tenke «enten - eller». Inkarnasjonen kunne bare tenkes straks og fullstendig eller slett ikke. Først senere våkner med bevissthetssjelen muligheten til å lære å tenke i prosesser og motsetninger.

Vi står nå midt i denne tiden! Derfor er spørsmålet om Jordandåpen ikke noe spissfindig teologispørsmål, men en moderne oppgave i en verden hvor mange ikke lenger vet hva jul og påske er, men hvor det på den annen side snakkes om en religionens renessanse. Og da kunne det nettopp i våre dager passe å se det som vår oppgave å fylle denne setningen fra det fornyede Credo med liv:

«I Jesus trådte Kristus som menneske inn i Jordens verden». Hvordan gjorde han det? Hvordan er det i det hele tatt mulig? Det som dikteren uttrykte med ordene: «... komm mit ihm den Leib bewohnen, den ein Mensch ihm fromm ergab»? Altså må vi likevel kaste enda et blikk på Jesus fra Nasaret, mennesket som seg «fromm ergab», ga seg hen, ofret seg; og på Kristus, som med dette begynner på de siste skrittene av sin store offervei, og hvorfor de nettopp møttes i Johannesdåpen.

«Fass es, was sich dir enthüllt» - med en slik stemning av ærefrykt må vi nærme oss, for her ser vi bilder, avbilder av åndelig virkelighet. Der er Jesus fra Nasaret, han har søkt

og lett, i jødedommen, i hedendommen, i esseerordenen, og bare opplevd at menneskeheten spirituelt er kommet til et sluttpunkt. Han fylles av medlidenhet med den utbredte, demonplagede menneskehet. Samtidig brenner Kristuslengselen i ham, lengselen etter det som Paulus senere uttrykker som «Kristus i meg». Han vil ofre seg og åpne seg og «fromt gi seg hen». Hans medlidenhet med menneskeheten ved dybdepunktet av hele dens utvikling drar ham inn i ørkenen til det dypeste punktet på jordoverflaten. Der har vi igjen et slikt bilde som forener et ytre og et åndelig plan; dybdepunktet. På dette dypeste punkt har Johannes døperen virket de siste ukene og månedene. Hans ord gjennomryster menneskene, og de strømmer til ham! I store skarer! Inn i ørkenen! Frivillig! Der lar de seg skake opp tvers igjennom. Og så, slik det bare er mulig i de dypeste daler; alt må forandres. Forberedt på denne måten lar de seg døpe. Og i denne dåpshandlingen har de en opplevelse av den åndelige verden. De opplever Kristus, som er kommet ganske nær.

Og det tredje, som vel er vanskeligst å forestille seg, kanskje våger vi slett ikke å se det fra Kristi utsiktspunkt, men vi kan jo prøve: Kristus-nærværet fortetter seg stadig mer. Venter - på akkurat dette mennesket. Da han så kommer, blir han gjenkjent av Johannes - og han vil ikke døpe ham! Han trenger vel ikke denne erfaringen! Han bærer jo allerede hele menneskehetssmerten, hele Kristuslengselen i seg! Men nei; uten sjokket ved neddykkingen i vannet går det ikke. Det som her vil finne sted, er en slags fødsel, slik det klinger i en av salmene: «Du er min elskede sønn, jeg har født deg i dag» (Sal.2,7). En befruktning mellom himmel og jord i vannet ved det dypeste vendepunktet! Det fins ikoner som

viser Jordandåpen der vannet stiger opp over Jesus og danner noe som kunne ligne en klokke over ham: Vannet formidler og åpner. Det er ingen nær-døden-opplevelse lenger, men død og nytt liv samtidig: «Kristus i meg». I Jesus trådte Kristus som menneske inn i jordens verden.

Det er først nå at Kristus egentlig blir født, at han blir synlig i verden. Epifania er festen for Kristi tilsynekomst, og derfor er 6.1. den opprinnelige datoen for julefesten. Himmelen åpner seg, og Guds Ånd kommer ned «som en due». Stemmen toner i en forvandling av det gamle salmeordet «Du er min sønn, den elskede; i deg har jeg velbehag». Alt dette gir en stor «åndstetthet» i denne sentrale hendelsen.

Det som nå følger, er de første «gåforsøkene» til dette «nyfødte vesenet», en slags «tilvenningstid» med veien inn i ørkenen, de førti dagene i ensomhet, en tid hvor fristelsen må overvinnes; fristelsen til å benytte de overstrømmende gudskreftene, fristelsen til å bli en undergjører, fristelsen til å sørge for orden i verden ved hjelp av guddommelige krefter. Deretter kan han begynne på sin offervei. Og fra påskesøndagen kan forvandlingen som Johannes ville bevirke ved dåpen, langsomt stilles til rådighet for hele menneskeheten.

Samtidig taler Kristus forøvrig også til menneskene, og evangeliene forteller oss mer om det. Men Johannes' flammende, oppskakende og kritiske ord kommer først. Og en omvendelse i måten å tenke på kan også i dag være målet for en preken.

Michael Bruhn, født 1959, prest i Zürich

Oversatt fra Die Christengemeinschaft 6/2025 av Kjersti Kløften

Hva skal vi med religion? Del 2

av Wolfgang G adeke

Også sjelen trenger næring

Opprinnelsen til religiøsiteten

Når vi sover, er vår bevissthet, v r sjel, v rt jeg ikke til stede på samme måte som når vi er våkne. Kroppen v r eksisterer altså også uten disse. Sjelen og jeget er så å si utsjaltet, men betyr det at de ikke lenger finnes? Alle naturvitenskapens forsøk på å forklare sjel, bevissthet og jeg som blotte kroppsfunksjoner, f r vi ikke til å stemme. Da måtte grunnleggende erfaringer som vi bygger v r mennesketilv relse på, betraktes som illusjoner. Sentrale verdier som menneskeverd, frihet og ansvarlighet måtte anses som fiksjoner uten virkelighet, resultater av kompliserte biokjemiske prosesser utenfor vår kontroll. I dagens debatt om epigenetikken antydes det at heller ikke vitenskapen kan omtale mennesket som et biologisk apparat lenger. Det er påvist at mennesket selv kan ha innflytelse på sine gener, dvs på kroppens biologi gjennom sine handlingsmønstre, som også kan utg  fra jeget.

Hvis vi altså antar at sjel og jeg ikke er identiske med v re kroppsfunksjoner, men danner en egen virkelighet, da blir det heller ikke noen fjerntliggende tanke at de i søvnen befinner seg i en rent åndelig, oversanselig tilstand. For vi kan vel ikke så lett anta at de oppstår eller blir skapt på nytt ved hver oppvåkning. Kan det ikke tenkes at denne rent åndelige, oversanselige tilstanden er det samme som man tidligere kalte «himmelen», hvor det finnes engler og guder,

ja, nettopp åndelige vesener? Da ville vi hver natt ubevisst være sammen med disse åndelige vesnene. Denne forestillingen finner vi i alle gamle religioner. Og den kunne forklare oss hvorfor følelsen av åndelige veseners eksistens ofte spiller inn i vårt våkne liv, nemlig som en drømmeaktig erindring om samvær med disse åndelige vesnene under søvnen.

Manglende tro gir sykdom

Intet av dette er noe tvingende bevis for at det finnes åndelige vesener utenom mennesket, men det kan tyde på at det ikke er ufornuftig eller ulogisk å anta at slike finnes. Den som forneker sitt eget åndelige vesen, sitt jeg, fortrenger en virkelighet, og det kan ikke være sunt, men det er forståelig, fordi det skal en særlig åndelig anstrengelse til for å oppleve det egne jeget som virkelighet. Allerede filosofen Fichte viste det på en innlysende måte. Den nye vitenskapen om sunnheten, salutogenesen, og mange statistikker gir belegg for at troende, religiøse mennesker er sunnere enn andre. Men kan alt dette få meg til å vende meg hen til åndelige vesener i bønn og gudstjeneste? Vil jeg det? Hvorfor skulle jeg det?

Om å holde kroppen frisk

Vi vet at kroppen vår bare kan holde seg sunn og kraftig og bevegelig om vi stadig tilfører den noe utenfra, nemlig luft å puste i, væske å drikke og fast føde. Gjør vi ikke det i tilstrekkelig grad, blir vi først svake, deretter syke og til slutt dør vi. Luften, oksygenet, får vi fra plantene, som ånder den ut. Næringen vår og også mesteparten av det flytende som vi tar til oss, får vi fra levende organismer. I disse har

vannet, som utgjør grunnbetingelsen for alt liv på Jorden, gått gjennom en forvandling. Fordi vi er levende vesener, fordi kroppen vår ikke er et dødt mineral, men en levende organisme, kan vi ikke ernære oss av ubelivet mineralsk substans, samme hvor mye vi trenger denne substansen. For å holde kroppen sterk og levende må vi altså hele tiden motta krefter fra den belivede naturen utenfor oss. Hvis vi ikke puster, dør vi etter få minutter; hvis vi ikke drikker, dør vi etter få dager; hvis vi ikke spiser, dør vi etter få uker, men vi merker allerede tidligere at vi blir svake og kanskje syke når prosessene ikke kan skje på en sunn måte. Vi vet at vi kan overvinne svakheter ved å ernære oss sunt; på en varm sommerdag hvor vi har anstrengt oss, kan vi umiddelbart oppleve den styrkende og forfriskende virkningen når vi får noe å drikke. Uten mat og drikke kan vi ikke regenerere våre kroppslige krefter. Likeså vet vi at vi bare holder oss fysisk i form hvis vi beveger oss tilstrekkelig mye.

Men hvordan forholder det seg med sjelen og dens krefter? For det fins ikke bare kroppslige, men også sjelelige krefter. Men vi har knapt en bevissthet om dem, fordi vi betjener oss av dem temmelig ubevisst. På samme måte er vi vanligvis ubevisst om hva som foregår i nyrer, lever og bukspyttkjertel. Vi blir oppmerksomme på dem først når de ikke arbeider på en sunn måte, og likeledes legger vi best merke til våre sjelelige krefter når de blir svake: Når vi ikke klarer å samle oss riktig, er vår konsentrasjonskraft svak; når vi føler angst, mangler vi noe av motets kraft; når vi føler håpløshet, mangler vi tillitens kraft; og når vi er uten tiltakslyst, mangler vi motivasjon, viljens kraft. Vi kjenner altså svakheten og kraftløsheten i sjelen meget godt, som finner sitt sterkeste uttrykk i det vi kaller utbrenthetssyndromet.

Dette uttrykket er billedlig ganske dekkende, for det anskueliggjør at sjelen er tom for «energi», at den mangler «brennmateriale», at dette er nedbrent. Men stiller vi virkelig spørsmål om hva som kan gi sjelen kraft?

Hvordan ernærer jeg sjelen?

Vi lever nemlig ubevisst med den fordommen at sjelens krefter er uuttømmelige og at vi ikke trenger å bekymre oss om dem. Vi vet likevel fra den ubelivede natur at uten tilføring av energi gis det ingen bevegelse, ingen utvikling. Og vi vet at vår levende kropp mister kraft hvis vi ikke hele tiden tilfører energi utenfra. Vi vet at det ikke finnes noen perpetuum mobile i verden, noe som kan bevege seg uopp-hørlig uten å bli tilført drivkraft utenifra, men sjelen vår behandler vi som om den var en slik, for vi bryr oss lite om hvordan dens krefter skal regenereres. Hva er det egentlig som hindrer oss i å tenke på at også sjelen trenger «næring», at også den trenger å bli tilført krefter utenfra?

Det kan være umiddelbart innlysende at mat og drikke, pust og bevegelse holder kroppen sterk og bevegelig, men ikke sjelen, for det som er tilstrekkelig for kroppen, behøver ikke være det for sjelen. På samme måte som det levende legemets næring ikke kan bestå av mineralsk, dødt stoff, men må hentes fra den levende naturen, kan heller ikke sjelen ernæres av synlige stoffer og substanser, fordi den selv ikke er synlig og stofflig. Sjelen burde altså på samme måte som legemet jevnlig tilføres næring fra noe som er beslektet med den selv. Denne næringen kan bare være usynlig og immateriell, slik sjelen også er det. Hvis vi hadde tenkt at det ikke fins en slik usynlig, immateriell natur utenfor sjelen, måtte vi også ha benektet muligheten for å ernære sjelen på en adekvat måte, men hvis vi har som

utgangspunkt at det fins en oversanselig, sjelelig-åndelig verden, da kan vi også finne mulighet for å sette sjelen i et forhold til denne verdenen og tilføre den krefter fra denne.

Religion - sjelens næring

Dette er en av måtene religion kan virke på menneskesjelen: Ved bønn åpner vi sjelen for kreftene fra den guddommelige verden, for at de kan flyte inn i oss, på samme måte som når vi åpner munn og nese så luften kan strømme ned i lungene våre. Når vi gjennomfører en gudstjeneste, en kultus, kan det gi næring til sjelen. Riktignok vil en enkelt bønn eller en sjelden besøkt gudstjeneste være like virkningsløse som om vi pustet bare ti ganger per dag og ville spise en gang i uken.

I den kristelige religionen har det egentlig alltid vært kjent at religionens hovedfunksjon er å nære sjelen. Den sentrale hendelsen i enhver kristelig gudstjeneste er nadverden, kommunionen med brød og vin. Det handler altså om en ernæringsprosess, som navnet «nadverd» allerede uttrykker. Og det er umiddelbart innlysende at det ikke kan dreie seg om ernæring av kroppen. Det ville ikke rekke langt med det lille stykket brød og den lille dråpen vin. Dessuten handler det ikke om vanlig mat og drikke, men om «velsignet» brød og «viet» vin. Disse ordene betyr at brødet og vinen i løpet av kultusen er blitt tilført en guddommelig kraft; Kristi kraft, som gjennomtrenger og oppfyller brød og vin med sitt vesen på samme måte som vi gjennomtrenger vårt legeme og vårt blod med vår sjel.

Det fins også andre måter å ernære sjelen på, som for eksempel med god kunst, god musikk eller et litterært kunstverk, og også et erkjennelsesliv som innbefatter ånde-

lige dimensjoner av verden, som for eksempel antroposofien, kan styrke sjelen. Men som kroppen ikke kan leve av luft og drikke alene, men også behøver fast føde, trenger sjelen foruten vitenskap og kunst også religion for å kunne opprettholde et sunt liv, og innen alle disse tre områdene må sjelen bevege seg selvstendig, av egen impuls, noe som bidrar til dens sunnhet og kraft, på samme måte som bevegelse er en grunnbetingelse for legemets sunnhet.

Mot disse tankene kunne man innvende at da måtte alle mennesker som ikke fører et religiøst liv, ha sjelelige mangelsymptomer, og selv om det i vår areligiøse og ateistiske sivilisasjon skjer en sterk økning i sjelelige sykdommer som for eksempel depresjon, kan det ikke være snakk om det, fordi det fremdeles fins en naturlig og ubevisst næring for sjelen; søvnen. Her er sjelen forbundet med verdens usynlige virkelighet og mottar derfra stadig nye krefter. Hvis det ikke hadde vært tilfelle, ville mange mennesker for lengst ha vært sjelelig «uthungret». Men sjelen dør ikke etter minutter, dager eller uker som kroppen når den ikke blir riktig forsørget, men «overlever» mangelen på bevisst tilført næring takket være søvnen, ofte i årtier. Søvnens nærende virkning avtar imidlertid i løpet av livet, og det er ikke til å undres over at det i alle kirker er flest eldre mennesker. De føler «sjelens hunger» tydeligere enn unge mennesker.

Religion har altså i første rekke ikke noe med hvordan vi besvarer eller forstår bestemte spørsmål i verden å gjøre. Den er ikke et spørsmål om erkjennelse eller intellekt, men tilhører livets område, på samme måte som ernæringen. Derfor skulle vi ikke bedømme en religion etter læreinnholdet, men etter om den styrker sjelen eller ikke.

Det fins noen resultater fra nyere undersøkelser om hvilken innflytelse praktisert religion har på sunnheten. De viser at immunsystemet holder seg sterkt lenger hos mennesker som pleier religionen regelmessig. I salutogenesen, læren om hvordan sunnhet oppstår, er religiøs praksis erkjent som en vesentlig faktor. Men ved religion ligger det år og årtier mellom årsak og virkning, ikke dager og uker som når det dreier seg om kroppens sunnhet. Derfor merker vi ikke så lett sammenhengen. Det er neppe noen femogtyveåring som går regelmessig i kirken for bedre helse i sekstiårene.

I tidligere tider var ernæring fastlagt etter sted: I Asia spiste man ris, i Midtøsten hvete, i Sør-Amerika poteter, i Europa hirse, rug eller bokhvete. I dag bestemmer ikke hjemstedet ernæringen på samme måte. Vi kan skaffe oss næringsmidler fra hele verden. På samme måte var religionen tidligere avhengig av omgivelsene man var født inn i: i India dyrket man for det meste hinduismen, i Japan shintoismen, i Midtøsten Islam, i Europa kristendommen. I dag må hvert menneske selv finne ut hvilken religion det vil nære sin sjel med. Dermed står vi i dag fritt både i valg av matvarer og religion, og når det gjelder religionen, står vi så fritt at vi kan ignorere den. Det kan vise seg fornuftig å stille seg spørsmålet: Hvordan ernærer jeg sjelen?

30. mars 2025 var hundreårsdagen for Rudolf Steiners død. Han ga vesentlige impulser til utvidelse og fornyelse av pedagogikken, medisinen, landbruket, kunsten og det sosiale liv, men vi vil heller ikke glemme at han bidro avgjørende til en fornyelse av det kristelige, religiøse liv. Gjennom nye kultusformer kunne et «kristensamfunn» grunnlegges.

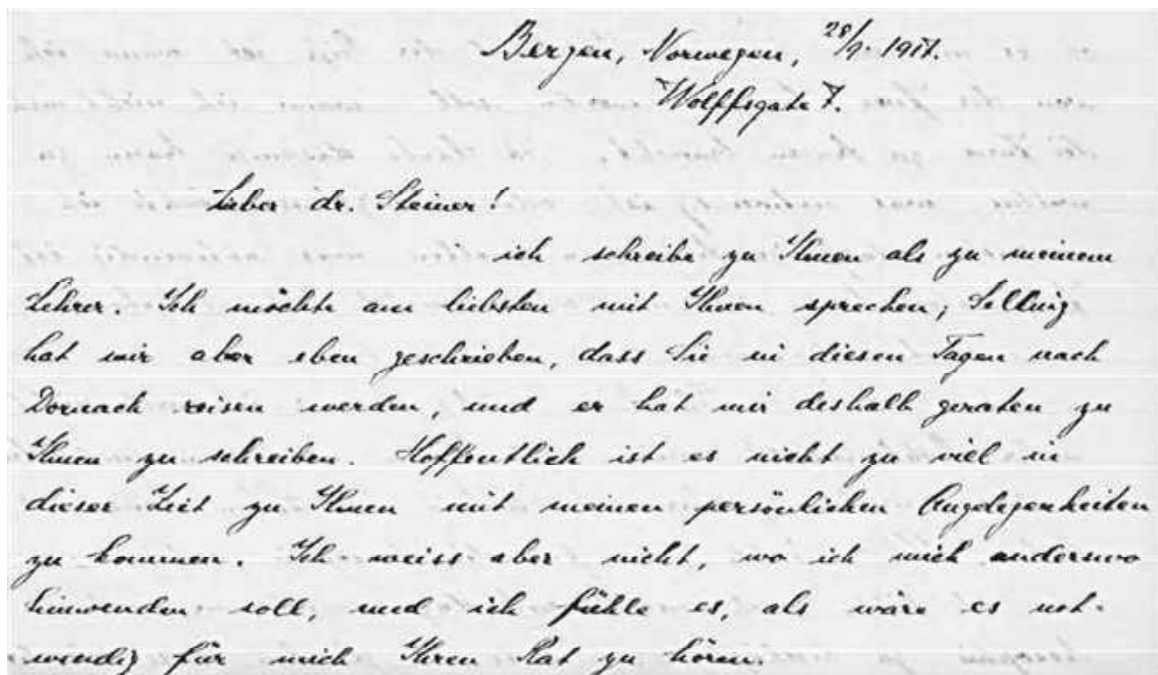
Oversatt fra Die Christengemeinschaft 2/2025 av Kjersti Kløften

Spørsmålene overvelder meg av John Baum

Veien til grunnleggelsen av Kristensamfunnet i Norge Del 1

Celebrering av den første Menneskevielsens handling i Oslo, søndag den 27. februar 1927, var helt og holdent Christian Sundt Smits initiativ. Uten hans vilje kunne det ha tatt flere tiår før Kristensamfunnet kunne etableres i Norge. Initiativet ble tatt kort tid etter at Kristensamfunnet ble grunnlagt med den aller første celebrering av Menneskevielsens handling, 16. september 1922, i Dornach, Sveits. Når vi ser tilbake, kan vi ane at Christian Smits indre vei hadde blitt forberedt i flere år. I tre artikler vil den bli beskrevet.

Christian Smits brev til Rudolf Steiner av 28. september 1917

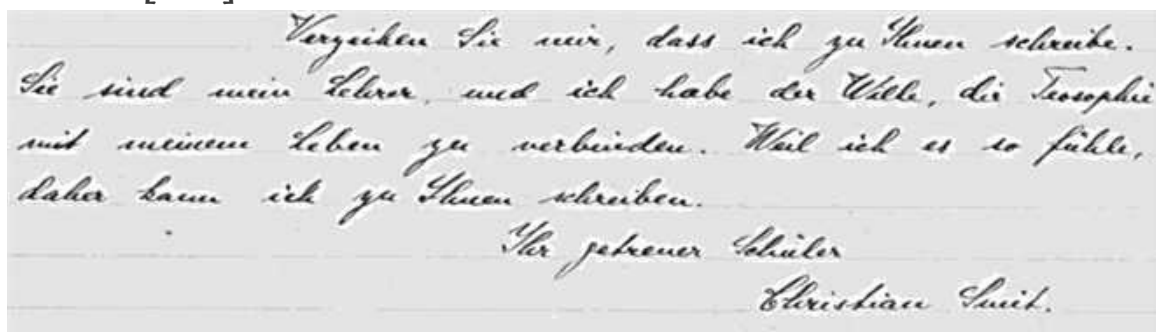

Bergen, Norge, 28/9.1917.
Wolffsgate 7.

Lieber dr. Steiner!

ich schreibe zu Ihnen als zu meinem Lehrer. Ich möchte am liebsten mit Ihnen sprechen; Sellwig hat mir aber eben geschrieben, dass Sie in diesen Tagen nach Dornach reisen würden, und er hat mir deshalb geraten zu Ihnen zu schreiben. Hoffentlich ist es nicht zu viel in dieser Zeit zu Ihnen mit meinen persönlichen Angelegenheiten zu kommen. Ich weiß aber nicht, wo ich mich anderswo hinwenden soll, und ich fühle es, als wäre es notwendig für mich Ihnen Rat zu hören.

[. . .]

Vergehen Sie mir, dass ich zu Ihnen schreibe.
Sie sind mein Lehrer, und ich habe die Ehre, die Philosophie
mit meinem Leben zu verbinden. Weil ich es so fühle,
daher kann ich zu Ihnen schreiben.
Ihr gehobener Schüler
Christian Smit.

Innledning og avslutning av Chr. Smits brev til Rudolf Steiner 28. 9.1917

Bergen, Norge 28/9 1917

Wolffs gate 7

Kjære dr. Steiner!

jeg skriver til Dem som min lærer. Aller helst ville jeg tale med Dem; Selling har skrivet til meg at De reiser til Dornach i disse dager, og da rådet han meg til å skrive til Dem.

Forhåpentligvis er det ikke for meget i disse tider at jeg kommer til dem med mine personlige anliggende. Jeg vet ellers ikke hvor jeg skulle henvende meg, og jeg føler at det er nødvendig å få høre Deres råd.

Da De var her i Bergen for noen år siden og bodde hos min mor, har De flere ganger spurt om jeg hadde noen spørsmål til Dem. Jeg hadde ikke det den gangen. Jeg trodde den gang at det beste var å vente til spørsmålene ble besvart i mitt indre. Og den gang hadde jeg ingen spørsmål, de var som utslukket. Nå er dette helt annerledes. Spørsmålene overvelder meg, og alle handler de om forholdet til mitt arbeid her i livet, om mitt forhold til jussen. Jeg er advokat. Jeg føler at jussen er min skjebne, og jeg føler at det ikke ville være mulig å bli advokat hvis det ikke var bestemt av skjebnen. Jeg føler videre at det er et tidsspørsmål og spørsmål om modenhet, om jeg skulle kunne bli løst fra jussen – når jeg ikke trenger å bære jussen. Jeg tror at det å ville være bærende, det som er nødvendig; eller i det minste vil jeg forsøke å bære det som er nødvendig. Nå kan

jeg ikke svare meg selv på hva som er nødvendig – hva jeg har å bære og hva jeg vil bære. Jeg kan ikke si; jeg vil ikke lenger vil være advokat, og la det være og velge noe annet, for et arbeid her i livet, må jeg ha. Jeg vil gjerne arbeide for teosofien, men jeg føler meg ikke moden nok til å bare beskjeftige meg med teosofien. Hvis jeg kunne tro på at jeg må bære jussen inntil svarene på alle disse spørsmålene vil oppstå i mitt indre, da håper jeg at jeg kan bære arbeidet med jussen. Jussen i seg selv kan jeg ikke ville, jussen tørker ut og snører inn så jeg av og til ikke får puste. Slik føler jeg det iallfall.

De, kjære dr. Steiner, forstår hvordan det er fatt med meg. Jeg har kan hende skrevet for meget.

Skriv noen ord til meg, hvis de har tid til det. Det er også i orden om de ikke skriver, selv om det er hardt for meg. Bestemte spørsmål er vanskelig for meg å formulere. Spørsmålet er kan hende dette: Må jeg beskjeftige meg videre i livet med jussen og hvis ikke: Hva kan jeg ellers gjøre.

Tilgi meg at jeg skriver til Dem. De er min lærer og jeg har viljen til å forbinde teosofien med mitt liv. Fordi jeg føler det slik, kan jeg skrive til Dem.

Deres trofaste elev
Christian Smit.

Brevet ble skrevet av den 30 år gamle Christian Smit mens første verdenskrig raste i sitt fjerde år. Den russiske revolusjonen som skulle prege verden i generasjoner, var begynt. Smit skrev til Steiner i Dornach, der det første Goetheanum ble bygget noen få kilometer fra Frankrike, hvor krigen ble kjempet. Folk fra mange nasjoner, inkludert de krigførende nasjonene arbeidet sammen på Goetheanum til lyden av slagfronten og innen synsvidde av kanonild om natten. Rudolf Steiner returnerte til Dornach 28. september 1917,

etter mange måneder i Tyskland. I en verden der de gamle verdiene kollapset, prøvde han å bidra til en fremtidig samfunnsstruktur med et forslag til en tredeling av samfunnslivet. Ved Mikkelmess 29. september 1917 startet Steiner foredragssyklusen om «Den åndelige bakgrunnen til den ytre verden. Mørkets ånders fall» (GA 177). I stille stunder arbeidet Steiner på den store statuen som fremstiller Kristus som menneskehetens representant mellom de motstridende kreftene Lucifer og Ahriman. Brevet Smit skrev, ble levert i Dornach, og vi kan anta at Steiner leste brevet, ettersom det er i arkivet der. Det er ikke funnet noe svar fra Steiner, hverken i Norge eller i arkivet i Dornach. Brevet kan oppsummeres med ordene: «Spørsmålene overvelder meg».

Christian Sundt Smit i 1916 (fra Christian Smits eget fotoalbum).

«De kommer til å spørre meg senere»

Den 7. april 1914 giftet Christian Smit og Lily Faye seg, den siste våren før utbruddet av første verdenskrig. Da han

skrev, var sønnene deres, Jørgen og Didrik, henholdsvis ett og to år gamle. Smit hadde tatt juridisk embetseksamen i 1909, var sakfører- og dommerfullmektig i Bergen og Bodø før han åpnet egen sakførerpraksis i Bergen i 1915. Men før han begynte å arbeide som advokat, skjedde den avgjørende hendelsen: «[Jeg] kom i berøring med [den teosofiske] bevegelsen våren 1910 gjennom [Rudolf Steiners bok] «Kristendommen som mystisk kjensgjerning». [. . .] Reiste vinteren 1910-11 over til Berlin for å erfare mest mulig om bevegelsen. [. . .] Og den store dag kom, da Steiner skulle tale. [. . .] Etter foredraget ble han søkt av en hel kø av mennesker. Etter køens avvikling så jeg mitt snitt til også å spørre om en samtale. «Sie werden mich später fragen» (De kommer til å spørre meg senere). Og vekk var dette menneske.» (Christian Smit, foredrag 23. november 1945, Kristensamfunnets arkiv).

«Har De ingen spørsmål? De vil nok komme til å ha spørsmål».

I 1917 skrev Christian Smit: «Da De var her i Bergen for noen år siden og bodde hos min mor. Har De flere ganger spurt meg om jeg hadde noen spørsmål til Dem.» I 1913 hadde Rudolf Steiner besøkt Bergen og holdt foredrag der 9.–11. oktober, blant annet om livets gåter. Christian Smits sønner Didrik og Arne fortalte nesten ordrett den samme historien om Rudolf Steiners besøk i Bergen. De må ha hørt den fra faren sin, og historien levde videre i familien: «I Bergen bodde Rudolf Steiner hos Christians mor, Jacoba Johanne Smit. Christian skulle følge Rudolf Steiner til og fra foredragene. Fremkomstmidlet var en gammeldags hestedrosje, en «cab», hvor det var trangt bak. Rudolf Steiner satt i baksetet

og Christian på klappsetet overfor, kne mot kne. Kusken satt foran. Christian skildret senere det sterke inntrykket dette gjorde på ham. De samtalte ikke underveis. En aften gikk Christian Smit med Rudolf Steiner gjennom hallen og opp den buede eiketrappen til Steiners rom. Rudolf Steiner gikk først, Christian bak. Steiner snudde seg og spurte: «Haben Sie keine Fragen?» (Har De ingen spørsmål?) Christian Smit sa at det hadde han ikke. «Sie werden schon Fragen bekommen.» (De vil nok komme til å ha spørsmål), sa Steiner før han gikk til rommet sitt.» (Fra John Baum, Veien til religiøs fornyelse. Antropos 2009). Brevet fra 1917 bekrefter at Rudolf Steiner spurte flere ganger om Christian Smit hadde noen spørsmål. Smit forklarer hvorfor han ikke hadde noen spørsmål: «Jeg hadde ikke det den gangen. Jeg trodde den gang at det beste var å vente til spørsmålene ble besvart i mitt indre. Og den gang hadde jeg ingen spørsmål, de var som utslukket.»

C. Rabes Konzertbureau

Dr. Rudolf Steiner

Foredrag over emnet:

Die Rätsel des Lebens

i Logens festsal torsdag 9. oktbr.
8 aften. Billetter a kr. 1.50
og 1.00 hos **Rabe**, Olaf Kyr-
resgt., samt ved indg. fra 7.
(B.A.E.)

Bergens Tidende, onsdag 8. oktober 1913

Seiersbjerget 9, huset til Jacoba Johanne Smit, Christian Smits mor, der Rudolf Steiner bodde da han besøkte Bergen i 1913. Foto: Christian Smits fotoalbum.

«Spørsmålene overvelder meg»

I 1917 skrev Smit: «Nå er dette helt annerledes. Spørsmålene overvelder meg, og alle handler de om forholdet til mitt arbeid her i livet, om mitt forhold til jussen.» Det er vanskelig for oss idag å forestille oss hvor mye tradisjonen betydde før første verdenskrig. Christian Smits far var advokat, overrettssakfører Didrik Lyder Smit (1879-1894). Hans farfar, Paul Meyer Smit (1813-1875), var stortingsrepresentant (1854-56), ordfører i Bergen (1858-59) og fra 1859-75 stiftamtman i Bergens stiftamt (tittel som senere ble Fylkesmann, i dag Statsforvalter). Smits skjebnekrise kan anes når han skriver: «Jeg er advokat. Jeg føler at jussen er

min skjebne, og jeg føler at det ikke ville være mulig å bli advokat hvis det ikke var bestemt av skjebnen. Jeg føler videre at det er et tidsspørsmål og spørsmål om modenhet, om jeg skulle kunne bli løst fra jussen – når jeg ikke trenger å bære jussen. [. . .] Spørsmålet er kan hende dette: Må jeg beskjefte meg videre i livet med jussen og hvis ikke: Hva kan jeg ellers gjøre.»

Christian Smit hjemme i Bergen, langt fra krigens slagmarker må ha opplevd den store, indre forvandlingen krigen medførte. Rundt Rudolf Steiner ble forvandlingen synlig i en praktisk vilje etter krigen, i pedagogikken gjennom starten av Steinerskolen i 1919, gjennom de første spørsmålene om fornyelsen av det religiøse livet som førte til grunnleggelsen av Kristensamfunnet i 1922, gjennom Landbrukskurset som grunnla den biodynamiske bevegelsen i 1924, gjennom det helsepedagogiske kurset som ga råd til omsorg for spesielle barna i 1924, kurs for leger og på flere andre livsområder. Det er bemerkelsesverdig at da tiden var inne for Smit å spørre Steiner, var verden i endring. Da Christian Smit var klar for å spørre Steiner, hadde verden forandret seg så mye at Steiner ikke kunne svare ham direkte. Svaret måtte da komme fra livet selv. Det tok flere år før Christian Smit kom frem til svaret. Ikke fra Rudolf Steiner som autoritet, men i seg selv, fra livet selv. Det førte til grunnleggelsen av Kristensamfunnet i Norge.

Christian Smits brev til Rudolf Steiner er oversatt til norsk av Siri Schultze-Florey. Dette er det eneste personlige brev fra Christian Smit til Rudolf Steiner i arkivet. Ellers er det søknader o.l.

Brevet er trykt med velvillig tillatelse fra Rudolf Steiner Arkiv, Dornach, Sveits.

Minneord – Berit Holm

Født 31. januar 1943, død 14. april 2026.

Den 14. april står oppført i almanakken som den første sommerdagen. Fra gammelt av var dette også den avtalte flyttedagen i landbruket. Det var den dagen man kunne forlate et gårdsbruk og overlate det til de nye som skulle komme. Ofte hadde man da selv et annet gårdsbruk man skulle flytte til. Da var vinteren over, og

alle som skulle overta noe nytt, kunne gripe fatt i våronna og den nye vekstsesongen som sto for døren. Denne 14. april, i år, sto i tillegg planetene og månen på rekke og rad på himmelen, nesten som om de sto i «giv akt» overfor dagen og hendelsenepå Jorden. Dette var også dagen da Berit flyttet. Hun forlot det gamle, for med sitt indre blikk mot himmelen å vokse det nye i møte. En ny og annerledes vekstsesong sto for døren.

Berit ble født i Brumunddal midt på vinteren og midt under krigen. Far Øistein var utdannet tanntekniker, men han arbeidet på det som den gang var trelastforretningen Langmoen, først som vanlig medarbeider, senere som

driftsleder. Han var pinsevenn, og hans far var en av grunnleggerne av menigheten på Gjøvik. Berits mor, Ellen var fra Brumunddal og deltok også i pinsemenigheten. Hun arbeidet da som hushjelp på en av storgårdene på Gjøvik. De giftet seg og bosatte seg i Brumunddal. Tre jenter ble født med 5 års mellomrom, og Berit var den eldste. Mor var hjemmeværende, slik kvinner var på den tiden, men tok i tillegg på seg sy-oppdrag.

Wenche, den yngste søsteren, ble tidlig syk og handicappet, og Berit tok og fikk mye ansvar for henne både hjemme og ute i det sosiale, også som verge da foreldrene ikke kunne mer. Hun tok egentlig ansvar for hele søskenflokket, også da de hadde en hushjelp som ikke var snill.

Berit og familien deltok på pinsemenighetens arrangementer. De gikk i fjellet sommer som vinter, og det var kanefart til juleselskap med hester og dombjeller og Mjøsas kalde innlandsvinterluft. Det var store juleselskap hos mormor hvor Berit lekte med kusiner. Det var et godt liv.

Berit begynte så på Hamar Katedralskole og fikk kallenavnet Brumunddals rose. Hun var vakker og sosial og trivdes i ungdomsmiljøet hun nå kom inn i. Katedralskolen lå ved siden av Den katolske Kirke. Dette vekket hennes spirituelle og åndelige interesse på en annen måte enn det hun var oppvokst med, og bønnebok, helgenbilder og rosenkrans var med henne resten av livet. Dette var på mange vis hennes egen første spirituelle oppvåkning, selv om nonnene i kirka sperret øynene opp da de fikk se Berit i russetoget iført beduinklær, nakne føtter og bar mage. «Hvordan kan du gå gjennom byen slik», utbrøt de. Berit følte seg fri nok til å gjøre det. På russekortet fra 1962 sto

sitatet: «Jeg er visst kommet på en feil klode. Her er så underlig.» Hun var på søken etter sin riktige klode, sitt eget ståsted. Etter gymnaset dro hun til Bergen og fullførte den ettårige utdannelsen på Moldegård heimkunnskapsskole, før hun tok to år i Bodø på lærerskolen med fordypning i heimkunnskap. Hun kunne også valgt piano- og musikkstudier, for hun hadde spilt piano fra hun var 8 år. Hun var god og fikk anerkjennelse fra sine lærere. Men foreldrene advarte og ønsket henne en utdanning som var mer sikker og til å leve av. Så ble det slik.

Nå var Berit lærer, var 22 år og fikk jobb i ungdomsskolen i Fredrikstad. Der bodde også Øyvind, også han lærer, og involvert i Høyskoleforeningen, et miljø som arbeidet for å etablere en folkehøyskole i Gamlebyen i Fredrikstad. Dette hadde også engasjert miljøet på Steinerskolen på Hovseter, og mange av de store lærerpersonlighetene, fra den tiden, så som Brodersen og andre, kom på møtene. Også Berit kom, i hvit duffelcoat. Så ble Berit og Øyvind et par, i 1966 på St. Hansaften i Brumunddal. Den ene hadde vokst opp i pinsemenigheten, den andre i indremisjonen. De fant en felles vei inn i en annen åndelig impuls som utfoldet seg som et livslangt engasjement i Steinerskolen og antroposofien. De ble boende i Fredrikstad hvor fire av de fem barna ble født. I 1976 ble initiativet tatt til det som begynte som Steinerskolen i Rygge, senere Moss, og Øyvind gikk inn for fullt som en av pionérene i dette arbeidet. Jon Henrik, Ole Andreas, Ellen Cecilie, Jens Christian og Øistein Markus begynte i tur og orden på Steinerskolen. Øyvind jobbet nesten alltid, slik pionérer og gründere ofte gjør, og Berit var navet som fikk alt til å henge sammen og fungere hjemme. Selv fikk hun jobb på Larkollen behandlingshjem

for ungdommer og tok utdanning i spesialpedagogikk for å ha større faglig ballast i møte med vanskeligstilte ungdommer. Her ble hun resten av sitt arbeidsliv og underviste i heimkunnskap, matte og norsk. Det var en god match mellom Berit og de unge. Hun var varm, stødig og trygg. Noen ringte på døra hjemme for å takke for gode år, andre møtte Berits voksne barn i sosiale sammenhenger og sendte takk gjennom dem. Også barna og barnas venner levde i Berits varme, ikke-dømmende interesse, hennes nysgjerrighet på hvem de var, hennes spørrende innstilling. En stor suppegryte og hjemmebakket brød ble satt på bordet, og så kunne samtalen og samværet flyte fritt og godt. Alle var alltid velkomne.

Etter noen år i Rygge bygget de i 1981 hus på det som fikk navnet «Tomta», et stykke land som en av medgrunnleggerne av Steinerskolen stilte til rådighet for fire familier. Der kom det så opp fire hus tett i tett med felleshus i midten, og der ble det holdt lørdagsfrokoster, julefester, 17.maisamlinger, konfirmasjoner og annet hyggelig samvær. Selvfølgelig kunne det høres i nabolaget når fire familier med barn og venner samlet seg. Da naboen klagde, ble han også invitert inn. Det enkle livet ble levd ut på den 35 kvm lille hytta i Rendalen. Der var de både sommer og vinter og tok gjerne imot besøk. Det var alltid plass til en til rundt bordet, eller på madrass på gulvet, var Berits generelle filosofi. De var en stor familie, og skulle de på ferie, var fly for dyrt. Så stuet de alle inn i bilen og dro av gårde ned igjennom Europa, med telt og matpakker som Berit hadde smurt. Hun organiserte, strukturerte og hadde oversikt og fylte ut hullene med tull og tøys og hemmeligheter. Når barna skulle skrive sine årsoppgaver, tømte Berit

huset for familie en hel uke slik at hun kunne være alene hjemme med den som skrev. Så hjalp og støttet hun prosessen på alle vis slik at den det gjaldt kom i mål. Slik støttet hun også Øyvind i det han sto i.

Huset på Tomta ble langsomt fylt opp med vakre ting. Små figurer og annet blikkfang både her og der, også mange eurytmifigurer. Selv var hun mest glad i eurytmifiguren som forestiller et spørsmålstegn. Hennes datter mener at bokstaven B illustrerer Berit best, denne omfavnende gesten som både gir rom og holder fast.

Berit strikket, heklet, sydde, høstet av naturen, syltet og saftet og fylte huset med gode lukter fra kjøkkenet. Hun deltok i studiegrupper med antroposofisk innhold og fortsatte å spille piano. «Sov godt i Jesu navn», sa Berit som godnatthilsen til barna. Så gikk hun ned og pianomusikk steg opp til de som lå i sengene sine og skulle sove. Også barnebarn har dette som et sterkt minne. Alle barna skulle spille piano og helst ett instrument til, og duoer, trioer og kvartetter med ulike instrument dannet seg der hjemme, og med besøkende musikkvenner. Hun spilte også på Steinerskolen til enkelte arrangementer.

Svigerbarn og 13 barnebarn kom til, og 3 oldebarn. Berit ble pensjonist som 67-åring. Hun hadde håndtert familie, egen jobb, egne bidrag til Steinerskolens liv som forelder og understøttet Øyvinds engasjement på Steinerskolen gjennom alle disse årene, men nå ble hun mer sliten. Hun klarte ikke å holde tempoet lenger. Fortsatt var det gode samtaler mellom de to som nå var igjen på Tomta. Venner, barn og barnebarn kom på besøk, og Berit var fortsatt like interessert i hvordan det gikk dem alle. Men langsomt

overtok Øyvind ansvar for huset, for matlagingen og det praktiske. Langsamt forsvant minnet, og mot slutten også pianospillingen. Hun kunne være hjemme hos Øyvind lenge, men da han skulle ha en operasjon nå i februar måtte hun på avlastningshjem. Der falt hun, brakk lårhalsen og måtte ut og inn av sykehus og ulike sykehjem. Hun ble meget svekket gjennom disse ukene, og til slutt kikket hun med store øyne opp mot taket, eller himmelen, og pustet stille ut for siste gang. Flyttedagen var kommet for Berit.

Nå flytter Berit trinn for trinn ut av sitt jordiske liv. Det gamle skal gjøres opp, med det egne åndelige blikks objektive klarhet. Det nye åpner seg, der essensen av våre liv og gjerninger tas med videre. Den kjærlighet og varme Berit møtte sine medmennesker med, lever enda sterkere der hun nå er på vei.

Kristine Høiland

Minneord – Aino Wissneth

Født 13. oktober 1944 - død 18. februar 2026

Aino skrev til en fysioterapikollega kort tid før hun døde, fordi hun ikke kunne være med på det møtet de planla: «Jeg vil ikke ha medynk, negativ stemning eller stakkarsholdning. Latter og glede sprenger all negativitet. Syng eller dans noe som får alle til å le.» Dette var Ainos livsmotto oppsummert. Å klage var ikke hennes stil.

Aino ble født i Oslo få måneder før 2. verdenskrig sluttet. Mor Eva Sigrid var svensk/finsk/tysk og far Karl var av tysk opprinnelse, men begge var norske statsborgere. De hadde allerede to barn da Aino ble født som den yngste. Svangerskapet var trolig årsaken til at faren ikke måtte gå i krigstjeneste. Selv om verken mor eller far sympatiserte med krigens politiske miljø i Norge, var likevel en tysk identitet vanskelig i årene etterpå. Men Aino hadde gode barneår. Det var oppgangstider i Norge og Europa, store barnekull, og fellesskap i bakgården og på lekeplassene på Marienlyst der Aino vokste opp. Mor var hjemmeværende, ga språkkurs og dansekurs, og far arbeidet som kjemiker og yrkeshygieniker. Aino sa aldri noe negativt om sin oppvekst og barndom. Fra mor arvet Aino både evner og interesser

for dans, og som liten begynte hun på Eva Holkes russisk-inspirerte ballettskole. Hun ville gjerne bli ballettdanser, men da sa faren nei. Det var et altfor usikkert levebrød. Hun måtte ta en utdanning som hun kunne leve av! Så ble det fysioterapiutdanning i Norge, og etter eksamen fikk hun lov til å dra til Tyskland og begynne på ballettstudiet. Hun bodde hos en onkel i München, fullførte studiet og fikk jobb i et danseensemble der.

Da Ainos mann Gerd døde i 2020 og det skulle skrives minnetale om ham, ble det spørsmål om hvordan hun og Gerd traff hverandre. Aino ble stille et øyeblikk, vendte seg innover, tenkte kjapt, og så kom for den tid i 1967 utradisjonelle fortellingen om kontaktannonse og brevveksling. Aino synes det var tid for åpenhet om dette. De hadde begge opprettet en profil på datidens Tinder som het TWEN og inneholdt 25.000 andre profiler. En maskin koplet de aktuelle profilene sammen, og Gerd fikk ett svar, Aino fikk fem. De to avtalte å møtes. Den 16. desember 1967 sto han og ventet som avtalt med lyseblått, langt skjerf foran Akademie der bildende Künste i München, mens 23-årige Aino kom vandrende som avtalt med kåpe og langt, utslått hår. Det ble de to, og i 1969 giftet de seg.

Ainos knær og rygg begynte etter kort tid som danser å gjøre vondt, og farens inngripen i hennes første yrkesvalg viste seg å være riktig. Aino gikk nå tilbake til fysioterapiyrket. Hun ble selvstendig næringsdrivende, først i bare ett enkelt rom i huset der de bodde, men så måtte hun utvide. Til slutt fylte hennes institutt med ansatte hele første etasje i huset deres i Detmold. Truels og Janken ble født i 1974 og 1977, og da de ble gamle nok, var det bare å blande seg med de andre barna og ta del i alt som Aino gjorde med rullebrett, balansebrett og annet for å oppøve kroppskontroll og styrke. Også ballettkurs for barn startet hun, som

sin mor. 50-60 barn kom ukentlig på kurs. Aino likte barn, og de likte henne. Gjennom hele sitt voksne liv lystet hun opp når hun fikk se et barn på bussen, på toget, eller utenfor kafévinduet. Kontakt ble etablert umiddelbart, og store smil, vennlige vink og talende mimikk ble utvekslet til alles glede.

Det ble etter hvert tydelig at Truels ikke trivdes så godt på skolen. Det var allerede tatt et initiativ for å etablere en steinerskole i Detmold, og uten å ha kunnskap om antroposofi, engasjerte Aino og Gerd seg i dette. Det ble et livsendrende engasjement for begge to. Steinerskolen i Detmold ble ikke etablert mens de bodde der, så begge barna reiste 1 time hver vei til en Steinerskole i en annen by. Gerd dro etter hvert til Kassel for å studere steinerpedagogikk, og Aino drev instituttet og familien ved hjelp av au-pairer og sin store arbeidskapasitet. Men det hendte at hun sovnet i senga til barna da hun skulle lese eventyr om kvelden.

Hjemme i Norge begynte foreldrene å skranke, og Aino lengtet nå hjem. Gerd reiste først ett år alene, til Steinerskolen på Hedmarken. Så kom barna etter mens Aino avsluttet instituttet i Detmold, og et halvt år etterpå, i 1986, var familien samlet. Aino var blitt 42 år, fikk jobb som barnefysioterapeut på sykehuset i Elverum og Lillehammer og kjørte langt og i krevende vær- og føreforhold. Da var det godt å ha en stor og sterk Mercedes av type Geländewagen som tålte det meste, også oppoverbakken hjem til Haugom i Furnesåsen. Første generasjon mobiltelefon på størrelse med et stort bilbatteri og minst like tungt, var også med på turene.

I 1993 fikk Aino jobb på A-hus, og de flyttet til Oslo. Gerd fikk jobb på Steinerskolen i Lørenskog. Truels hadde allerede flyttet til Oslo og fullført videregående, og nå var det Jankens tur. Som årsoppgave valgte Janken å skrive om

eurytmi. Dette inspirerte Aino. Her var både dans og fysioterapi involvert, hennes to faglige hovedinteresser. Så begynte Aino på eurytmi-studiet på Steinerhøyskolen på Berle som 52-åring, fullførte dette og ble i 2003 ansatt som eurytmilærer på Steinerskolen i Bærum. Hun fikk etter hvert også ansvar for tyskundervisning og spesialpedagogikk. De kjøpte hus få minutters gange fra skolen. Gerd fikk også jobb her, og så begynte et nytt kapittel i Ainos snart 60-årige liv. Det gamle ble ikke glemt. Hun hadde fortsatt sitt fysioterapifirma, holdt kurs og deltok i faglige oppdateringskurs. Men Aino gikk opp i lærergjerningen med hele sitt brennende engasjement. Det var aldri vanskelig å få øye på Aino; med sine klær i sterke rød-oransje farger, de røde brillene på nesen og den kjappe og energiske gangen signaliserte hun tydelig at her kom et viljesmenneske, en som ville ha ting gjort. Elevene opplevde henne som streng, tydelig, leken, spontan og glødende interessert i hvem de var og hvordan hun kunne få fram de beste læringsøyeblikkene for dem alle. Bak dette lå det mye forberedelsesarbeid som også gjorde henne fri til å kaste alt det forberedte bort og gripe øyeblikket og muligheten for improvisasjon når det viste seg riktig. Hun underviste helt fram til høsten 2025, da hun ble 81 år, men da klarte ikke kroppen det lenger. En gruppe tidligere elever sendte henne en sms da de hørte at hun var blitt syk. «Din alternative måte å undervise på var en fryd for oss å oppleve. Du inspirerte oss med din enorme energi og fine utstråling,» skrev de, og takket for et godt utgangspunkt for å fortsette med tysk på videregående. Svigerbarn og barnebarn kom til underveis, og Aino deltok gjerne i aktiviteter og i fellesskapet. Også fotball kunne hun vise en ekte interesse for sammen med svigersønn Sverre. Hun stilte spørsmål når det var temaer hun ikke kjente til eller var uenig i, gjerne oppfølgingsspørsmål, og skiftet mening dersom det kom bedre argument enn hun selv

hadde tenkt fram. Barnebarn ble med på kino, på kafé, på slottsomvisning, de spilte spill sammen, la puslespill og opplevde en ekte interesse fra Aino for hva de gjorde og hvordan det gikk dem.

Hun hadde varme, store, sterke hender, gode til å ta kraftige tak med under fysioterapibehandlingen. De var best på det grovmotoriske og sterke, ikke fullt så dyktige på det finmotoriske og sarte. Hun så mennesker og omgivelser med fysioterapiblikket og ville gjerne ha mennesker og ting nær og fysisk konkret. Truels så henne en gang på kunstutstilling gå rundt en skulptur for å se på den fra alle kanter. Så kastet hun et stjålent blick rundt seg og tok på skulpturen da hun trodde seg usett. Først da var hun helt fornøyd og kunne gå videre.

Da Gerd døde for 6 år siden, fortsatte hun kommunikasjonen med ham på et åndelig nivå. Hun hadde antroposofien som et grunnfjell, men utvidet den med meditasjon, drømmetydning, astrologi, engasjement i Kristensamfunnet, og aktivt arbeid med kroppsbevissthet. Hun satt sjelden i ro. Når hun var på foredrag sovnet hun ofte, noe hun selv syntes var meget flaut. Det var udannet å gjøre slikt, og hun var godt oppdratt. Selv da hun var meget syk på slutten, tok hun sine daglige knebøy, og en hvil på benken ga pause for beina, men anledning til å gjøre armøvelser. Hun kunne fortsatt gå ned i spagat som 80-åring. Det er det ytterst få som kan.

Aino var raus, gavmild, omtenkstom, sløste ikke og tok vare på det meste. Så måtte også barna etter hvert ha oppryddingsprosjekt i garasjen i Bærum slik at bilen fikk plass. Mens Gerd levde ordnet han slik at de ikke spurte Aino underveis. Da hun i 2025 solgte huset i Bærum fikk Steiner-skolen mange skatter, og da flyttelasset gikk til Oppegård, var bare det nødvendige med. Nå ville hun være nærmere Janken og familien, men kort tid etter flyttingen fikk hun

nok en kreftdiagnose, og denne var mer alvorlig enn den første som hun ble helbredet av noen år tilbake. Dette kom i tillegg til allergi og matintoleranse som hun hadde slitt med i mange år. Det ble ikke mange ukene i ny leilighet på Oppegård før hun måtte på sykehus, så på palliativ avdeling på sykehjem, og der kjempet hun til siste dag med å være til stede og gi omsorg og omtanke til de rundt seg. Da bårebilen med Ainos kiste var på vei fra Oppegård til Mikaelkirken, begynte det å snø kraftig. Det var helt vindstille, og store snøkrystaller dalte ned og gjorde alt hvitt. Det er ikke uten grunn at alle livets overgangsfaser ofte forbindes med det hvite, som den hvite dåpskjolen og brudens hvite kjole. Det er noe rent, nytt, høytidelig og verdig gjemt i denne fargen. Dette verdige, rene hvite ledsager nå Aino på hennes videre vei.

Kristine Høiland

Minneord – Paul Jan Brudal

Født 2. januar 1939 - død 11. februar 2026

Paul etterlot seg et åndelig testamente: «Alt på Jorden er Kristus,» sa han: «Hver blomst, hvert fjell, hver og en og alt er Hans brød og gjennomtrengt av Hans kraft. Slik har Han forbundet seg med Jorden – i kjærlighet. Så enkelt er det, og dermed sant og virksomt.

Rittelmeyer forsto det og gjorde alt til gull. Han drysset kjærlighet over menneskene og så deres behov, slik som Kristus gjorde.»

Dette hadde han tenkt over lenge, og han fikk formidlet det på Bærum sykehus den dagen han fikk den siste olje, til tross for store problemer med pust og lungekapasitet. Paul trodde på reinkarnasjonen. Når han kom tilbake en gang i framtiden, ville han holde foredrag om Rittelmeyer så alle forstod hans storhet. Han kjente seg igjen i Rittelmeyers liv, med sykdom, lidelse og depresjon, og at han klarte å forvandle all denne motstanden til kjærlighet og åndelig visdom. Paul hadde hele sitt liv vært et åndelig søkende menneske. I den nære familien var det ikke slike temaer

som sto i fokus. Far Holger var veiingeniør og håpet at den eneste sønnen i familien skulle gå i hans fotspor. Holger var streng, hadde et litt uforutsigbart temperament og var en følelsesmessig lukket mann. Men Paul hadde også gode minner om lange bilturer sammen med veiingeniør-far på oppdrag i Norge. Mor Nanna var hjemmeværende, varm, leste bøker og eventyr, spilte fiolin og piano og sørget for mat og omsorg. Tante Karin var den religiøse i familien. Hun tok Paul med i kirka, holdt andaktsstunder med ham, og han visste at hun ba hver dag. Dette var næring for Pauls barndomssjel. Han hadde hatt det vi på voksenspråket kaller åndelige opplevelser, og tantes væremåte og gudstro støttet opp om Pauls egen barnlige tro på det guddommelige. Da han som 4-åring hadde hørt fortellingen om Jesus som gikk på vannet, prøvde han å gjøre det samme i badekaret, uten hell.

De første barneårene var preget av 2. verdenskrig, av trangboddhet og rasjonering, og av å bo nær flyplassen Fornebu og krigsaktiviteten der. Det ble sykehusinnleggelse uten trygge voksne til stede, for på den tiden skulle ikke foreldre være med. Men det var også den frie leken i hagen og gata, med to eldre søstre og med venner. Paul begynte på skolen, gjorde sine erfaringer med gode og dårlige lærere og fant en måte å leve med sin dysleksi på. Han skrev gode stiler som ble lest opp selv om arkene inneholdt mange røde streker. Han ble mer og mer knyttet til naturen dess eldre han ble, gikk lange skiturer og fotturer, gjerne alene, leste bøker, trente med vekter, ble sterk og smidig i kroppen, men følte seg tidvis ensom til tross for venner. Målet ble å ta artium, bli en intellektuell og studere litteraturhistorie. Farens drøm om en ingeniørsønn var ikke Pauls vei. På

sesjon til militæret skulle alle ha et møte med psykolog, noe som ble livsendrende for Paul. Han erfarte hvordan spørsmål kunne åpne for helt nye innsikter. Det var psykolog han skulle bli! Det ble gode år på studiet med viktige bøker, kulturopplevelser og menneskemøter. Det var nå Paul for alvor begynte å arbeide med drømmer, et tema han fordypet seg i både ved å bruke drømmer aktivt til egen forståelse, og som han senere skrev bok om. Og her kom medstudent Lisbeth inn i hans liv, hun som så ble hans kone og livslange venn og medvandrer.

Paul interesserte seg også for religionsfilosofi og ble anbefalt av medstudenter å bli med i SUBUD, en verdensomspennende bevegelse for å styrke det religiøse livet til medlemmene gjennom arbeid med intuisjon, indre renselse og fordypelse. I 1960 ble han medlem, og han fikk etter hvert mer ansvar. SUBUD var ingen egen religion, men en øvelsesvei. Både Paul og Lisbeth knyttet seg til Kristensamfunnet og giftet seg der i 1964. Samme år tok de begge embetseksamen i psykologi, flyttet til Stavanger og så til Vestfold hvor Paul fikk jobb på Bastøy. Det var et beskjedent flytte-lass: Arvede møbler, delvis med skavanker, litt klær, og så bøkene da. De hadde hverandre, god helse, og felles interesse for jobb og fag. Så ble det Hamar, hvor Pauline ble født i 1968, deretter Helsingborg i Sverige, hvor Paul ble sjefpsykolog. Men de lengtet hjem, og Paul fikk jobb som psykolog på Gaustad sykehus i 1971. Alt la seg til rette med tjenestebolig og barn i lokalmiljøet som Pauline ble venner med. Lisbeth fikk også jobb, og så ble Rolv født i 1972. Det var faglig spennende og givende år for Paul. Han opplevde frihet, fikk utfordringer, lærte mye og fikk testet og bekreftet egne teorier i praksis. Han steg i gradene, holdt

foredrag, også om de fagbøkene han skrev om parapsykologi og folkeeventyr. Han ble intervjuet på radio, TV og i aviser, var med i faglige utvalg og underviste på Universitetet i Oslo. Også bøker om psykoseforståelse og relevant behandling skrev han, bøkene ble oversatt til svensk og medførte flere foredragsreiser. Han og Lisbeth skrev en bok om drømmetydning sammen, og den fikk også god mottakelse. Noen av Pauls bøker ble pensum på psykologistudiet og kom i flere opplag. Paul viste hvem han var og hva han sto for i det faglige miljøet, og på Gaustad opplevde han gode arbeidsforhold med nært og inspirerende samarbeid mellom alle faggrupper som var involvert i behandlingen av pasientene. Men han fikk også faglig og personlig motstand, både fra andre psykologer og fra tidligere pasienter. Mange av oss husker Juklerød-saken, om den utskrevne pasienten fra Gaustad sykehus som barriaderte seg på området i årevis og krevde å få fjernet diagnosen. Det ble rettssaker og mye medieomtale, og Paul var en av hans målskiver. Juklerød tapte alle rettssakene, men det var krevende for Paul å stå i dette. Etter en totalvurdering av sin arbeidssituasjon sluttet han på Gaustad i 1991, fikk jobb på Blakstad og gikk til slutt over i egen privat praksis i Bærum i 1995, som 56-åring. Han knyttet seg til Lisbeths allerede etablerte Institutt for Tokologi og Familiepsykologi hvor han ble yrkeslivet ut, med psykoterapi som spesialfelt.

Privat skjedde det også mye. De bygde hus i hagen til hans foreldre i Fagerstrandveien i 1978, og etter hvert overtok de hovedhuset på eiendommen. Paul hadde alltid vært glad i hagearbeid, både som liten gutt og nå som voksen mann med stor hage. På 70-tallet leide de et småbruk i Vest-Torpa ved Dokka, og her på Bjerkeley ble det dyrket grønnsaker,

poteter, frukt og bær. Paul var medlem av Framtiden i våre hender og levde ut det naturnære livet, med langt skjegg og hippieinspirerte klær slik stilen var på den tiden. Han fisket i elva, og de hjalp naboer med høyonna. Denne interessen for og sympatien med natur, landbruk og dyrking beholdt han hele livet. Det kan ikke være mange i Bærum som abonnerer på avisa Nationen. Paul var en av dem.

Så ble de selveiere på småbruket Karihaugen i Gausdal i 1986. Paul var en selvlært, nevenyttig mann og la nytt tak på husene. Dette ble et hjem nummer to som de brukte mye, sommer som vinter, hele familien. For den var nå blitt stor, med to svigerbarn og etter hvert fem barnebarn. Paul hadde drømt dem fram lenge før de ble født, alle fem.

Paul leste bøker om filosofi, antroposofi, historie og annet som utvidet hans fortelling om den menneskelige eksistens. Både han og Lisbeth begynte å gå mer i Kristensamfunnet. De fant på mange måter sin egen tilgang til det religiøse, basert på mange kilder og ulike inspirasjoner. Paul brukte tid hver dag på meditasjon, pusteøvelser og bibellesning og tok helt opp i seg setningen som sies i Kristensamfunnets gudstjeneste om at Kristus er i oss.

Paul hadde ulike helseplager. Som barn var det sykehusinnleggelse og operasjoner, som ung voksen gikk en tannlegebehandling feil og han fikk store smerter som han strevde med lenge, og senere kom diverse andre sykdommer og helseutfordringer til. Han takket sitt fysisk aktive liv for en sterk kropp som gjorde at han kunne prestere både i det nevenyttige og i det faglige i alle år. Også Lisbeth fikk sine utfordringer med helsen og flyttet på sykehjem da hun ble så pleietrengende at Paul ikke kunne håndtere det lenger.

Et langt og godt samliv under samme tak måtte avsluttes, en sorg midt oppi det nødvendige. Paul måtte forenkle også rundt seg selv, så huset i Fagerstrandveien ble solgt og Paul kjøpte leilighet på Bekkestua. Helsetilstanden hans ble verre. De siste ukene var han inn og ut av sykehuset utallige ganger, og da Lisbeth døde rett før jul og ble bisatt på hans 87-års bursdag 2. januar i år, kunne han ikke være til stede.

Før Paul døde hadde han gode avskjedssamtaler med sine to voksne barn, og også sine barnebarn ville han legge noe på hjertet, formulert i en samtale med det yngste barnebarnet Vebjørn: Velg det som gir mening i livet og mulighet for den gode samtalen.

Paul skrev sin biografi som han avsluttet i 2013. Gjennom det hele går en stor takknemlighet over den familien han fikk, en takknemlighet over de mulighetene han fikk og tok, og de menneskene og miljøene som kom inn i hans liv. Noen avskjeder ble det også, til SUBUD og til mennesker hvor de skled fra hverandre av ulike årsaker. Han skriver helt til slutt i sin biografi:

Mulighetene ligger inne i oss.

Begrensningene ligger inne i oss.

Veien frem går gjennom meditasjon og bønn.

Det, og Kristusforståelsen som hans åndelige testamente tilkjennegir, var essensen av Pauls livsfilosofi. Nå tar han sitt utslitte eksemplar av Rittelmeyers bok om meditasjon med seg videre som en åndelig nistepakke. Nå er det Paul som strør gull og kjærlighet ut over oss alle fra sitt nye, opphøyde ståsted.

Kristine Høiland

Gravferder

Paul Jan Brudal

- Født 2. januar 1939
- Død 11. februar 2026 på Lønnås helsehus
- Siste olje: 4. februar 2026 på Bærum sykehus
- Utsigning: 13. februar 2026 fra Haslum kapell
- Bisettelse: 26. februar 2026 fra Haslum store kapell
- Minnehandling: 28. februar, Mikaelkirken

Aino Marianne Wissneth

- Født 13. oktober 1944
- Død 18. februar 2026
- Utsigning 20. februar 2026 Mikaelkirken
- Bisettelse 27. februar 2026 Mikaelkirken
- Minnehandling 21. mars 2026 Mikaelkirken

Odd Moen

- Født 16. september 1954
- Død 17. mars 2026.
- Bisettelse: 27. mars 2026, Østre Fredrikstad gravlunds kapell.
- Minnehandling 11. april 2026, Mikaelkirken.

Berit Ødegård Holm,

- Født 31. januar 1943
- Død 14. april 2026 på Kalnes Sykehus i Fredrikstad
- Utsigning 17. april, Rygge kapell
- Bisettelse 24. april, Rygge kapell.
- Minnehandling 9. mai i Mikaelkirken

Frank Aarø

- Født 06. februar 1945
- Død 25. april 2026 i Tønsberg
- Utsigning: 28. april 2026, Andreashuset, Vidaråsen.
- Urneseremoni: 12. mai 2026, Nøtterøy kirke.

Liv Torill Ansok

- Født 23. februar 1948,
- Død 24. april 2026 på Nøtterøy.
- Bisettelse 7. mai 2026, Nøtterøy kapell.
- Minnehandling 23. mai 2026, Mikaelkirken.

Lars Hektoen,

- Født 13. august 1949
- Død 28. april 2026
- Utsigning 8. mai
- Bisettelse 19. mai i Ris kirke med Den norske Kirkes rituale
- Minnehandling lørdag 30. mai, Mikaelkirken

Nordic Seminary

Et seminar for Kristensamfunnet i Norden

Etter at vi avsluttet den første runden i Järna, finner neste runde av Nordic Seminary sted i København, 2026-2028. Vår overskrift er 'Å være underveis', 'To be under way'. Vi legger opp til fem uker, mandag til fredag og fem helger, fredag til søndag. I ukene fordyper vi oss i sakramentene, og i helgene tar vi for oss Credo. Vi behandler temaene i foredrag og samtaler. I tiden mellom møtene kan hver enkelt fortsette arbeidet i selvstendig og skrive tekster som

det gis tilbakemelding på. Vi inviterer alle i den nordiske regionen av Kristensamfunnet velkommen, mennesker i alle aldre. Alle foredrag vil bli holdt på to språk; et nordisk språk og engelsk, eller tysk og engelsk. Menigheten i København holder til i St. Knudsvej 13, og Folkebiblioteket ligger i samme gate. Her holdes foredrag og kunstneriske øvelser. Det er reservert hotellrom like i nærheten, 10 minutters gange. Bruk QR-koden eller <https://nordic-seminary.org> for kalender, priser og påmelding. Med vennlig hilsen for seminarledergruppen, Siri Schultze-Florey.

NORDIC SEMINARY
The Christian Community

To be under way

Et deltidsstudium for alle i regi av
Kristensamfunnet

København 2026-28

Fordypning i kristologi og antroposofi
og i sakramentene

Les mer her

<https://nordic-seminary.org>

Jordens salt av Gert Amundin

Blant plantene og dyrene
i fossene og på myrene

i fjellene hvor vindene
gjør alle røde om kinnene

kan stjerner og planeter
måner som kometer

vise oss de levende
erfaringer så krevende

at forvandlinger blir værende
når kunnskapen er nærende

og alvorstfyllt, men lekende
i riktig retning pekende.

Gå ei frem fornektende
men bejae de gode prosjektene.

At vi i alt det skapende
vi løfter selv de tapende

med viljeskraft beskyttende
til frelsesglimt for lyttende,

alle som er valgt til jordens salt.

Fra 'Skisser fra et liv', 2025. Trykket med velvillig tillatelse.

Menigheter

Kristensamfunnet i Bergen, John Lunds plass 1,
5007 Bergen. bergen.kristensamfunnet@gmail.com

Svenn Olav Kalvø, Eidsvågveien 21 B, 5101 Eidsvågneset.
917 33 333, svennolav@gmail.com

John Rawcliffe (pensjonist), 905 53 065,
john.rawcliffe@gmail.com

Kristensamfunnet i Oslo, Mikaelkirken,
Oscarsgt. 84, 0256 Oslo. post.kio@kristensamfunnet.no

Kristine Høiland, Holmboes gt. 6B, 0357 Oslo
901 04 937, krishoei@online.no

Daan Ente, 484 43 975, ente.daan@gmail.com

Kristensamfunnet i Hamar og Mjøsområdene

Daan Ente, Vardebergvegen 474, 2337 Tangen
484 43 975, ente.daan@gmail.com

Kristensamfunnet i Trøndelag,
Prinsensgt. 53, 7011 Trondheim.

Siri Schultze-Florey, Henrik Ourensvei 3, 7069
Trondheim, 476 00 635, siris-f@hotmail.com

Markus Schultze-Florey, Henrik Ourensvei 3, 7069
Trondheim, 909 84 725, markussf@online.no

Kristensamfunnet i Stavanger

Siri Schultze-Florey, Henrik Ourensvei 3, 7069
Trondheim. 476 00 635, siris-f@hotmail.com

Markus Schultze-Florey, Henrik Ourensvei 3, 7069
Trondheim. 909 84 725, markussf@online.no

Kristensamfunnet i Norge - www.kristensamfunnet.no

Forsidebilde: Kristin Skrivervik

Baksidefot: Nils Langeland

Neste frist for innlevering 8. august 2026

Lay-out: Gry Veronica Alsos

Ansvarlig redaktør: Siri Schultze-Florey